

predniki niso imeli pravega zapopadka od zdravja, in malo so porajtali na to, da je zrak prvi življeji in prvi pripomoček zdravja; če ima človek le jesti in piti — so mislili — je pa vsega dosti. Zato so delali nizke sôbe in majhne okna, da so pozimi bile stanovanja bolj tople — le toploto so hotli obdržavati v sobah, čiste sape pa spuštati vanje, zato jim ni bilo mar. Delali so večidel le majhne hišice, da je imela družina njih dovelj prostora v njih. Bilo je takrat še malo ljudi po mestih; vsak je tedaj le bolj sam za sebe skerbil; na gостаče ni mislil, ker jih ni bilo veliko. Stranišč (sekretov) prav napraviti in na pravem mestu, ni bila nikomur skerb, in dostikrat je bila hiša že sozidana, na stranišče pa so celó pozabili, da so ga mogli pozneje pritakniti kamor koli.

In te od tal do verha napačno napravljene majhne hiše so sedaj, ker se število mestnih prebivavcov čedalje množi, natlačene z ljudmi, da je sila.

Da take stanovanja morajo nesnažne biti, je gotovo, in da so nezdrave, je pač žalostna resnica, ktero z debelimi čerkami piše kolera na vrata tacihiš, iz katerih so nésli naj več merličev na pokopališče. Nobena druga bolezen ni tako očitno tega spoznanja na dan spravila, kakor ta morivka, in če bi nas ne bila nič drugzega ne učila, nas je učila to: kako potreba je gledati na snažnost in napravljati pohištva zračne in čedne.

Potreba je tedaj, da bode vprihodnje gosposka, kateri je izročeno čuvanje nad občnim zdravjem, oestro pazila, da se odpravi nesnažnost po mestnih hišah kolikor je le moč, — prepričani pa smo tudi, da družine, katerim je mar za njih zdravje, bojo bolj izberale stanovanja in raje kak goldinar več činža plačevale, kakor da bi se podale stanovati v hiše, ki so bolj berlogom kakor človeškim stanovališčem podobne.

Vémo, da nam utegne kdo odgovoriti: „revež si ne more izbirati in je zadovoljen, da je le pod streho“. Tudi mi to dobro vémo in ne terjamo, da bi bile vse hiše veličanske poslopja, — al kar se dá napčnega popraviti, bo mogla vendar gosposka hišnim gospodarjem ukazati, da popravijo, ker tukaj ne velja izgovor: „za me je že dobro“, ampak skerb občnega zdravja veléva, da nikjer ne smé biti gnjezdo, iz kterega se kužne bolezni razžirjajo po nedolžnih sosedih.

V r a b e c.

Iz „Žive“.

Vrabc se šteje med naj bolj navadne in hkrati naj bolj zvite ptice. Kjerkoli stoji kočica, pri kateri se kerpica polja prostira, ondi je tudi vrabc. Večkrat se z lastovko pod eno streho udomi; ali ni različnejih sosedov od nju. Lastovka je kakor vitka olikana gospodična, vrabc pa prost, neotesan potepin. Na njem ni nič oglajenega in čistotnega, nič lahkega in mičnega, kakor na lastovki, ktero povsod ko milo gostinjo pozdravljajo in sprejemajo. Vrabc je prostak, proletarec z vso prederznostjo in zvijačnostjo svojega nizkega rodú. Povsod ga sovražijo in preganjajo, in že v sv. pismu stoji: „Ne kupi li se pet vrabcev za dva beliča?“ Gerda barva njegovega odela, tamni plajšč, rujavi klobuk in umazane berke, kakor tudi čokljata postava, bučni lét, hoja, glas in obraz — vse, kar je koli na njem, razodeva nizki rod njegov in plitve misli.

Al zaničevani Paria se maščuje za to tudi brez obzira s prav činiško nesramnostjo nad ljudmi in živalmi. Nič mu ni svetega; tuje imetje, krasne umetnosti, nravo in šege: vse jemlje lahkoumno, vse graja in ogerduje; njega ne vežejo ne kervne vezi ne čutje prijateljsko. Pravi grabež je. Da bi ne bil tako prederzen in tako gerd, bi se vsaj

s svojimi burkami morebiti temu in temu priljubil; pa vse, kar je dobrega na njem, zatemnjuje groba podlost njegova.

Stavljenje gnjezda, pri družih pticah delo stanovitne ljubezni in umetnosti, njemu kar ne beli las. Zavistno obletuje čisti in terdni stanek lastovčin, kterega si je s pridnim gibanjem na naj ugodnejšem mestu postavila, odkodar se odpera razvid na dvorišče in cesto. S sirovim nasiljem ga napade, kedar se ga naj manj nadjajo, tako da prehvapljene lastnice pobegnejo brez dolzega uperanja; vrabc pa se brani v osvojenem sedežu z derzovito zlobo, ako vlastovičja rodovina sopet sega po zgubljeni lastini. Njegovo pravo je: „Kdor je jači, ta tlači“, — drugzega ne pozná brezvestni neznabog. Zato jo pa vendar marsikrat tudi skupi; zakaj nagloma priletí množica lastovk, kedar ravno na jajcih sedí, ter ga živega zazidajo v gnjezdo, ktero si je z razbojniško silo osvojil.

Mnogokrat se posilno ugostí tudi v gnjezdo čaplje ali kavke, tako rekoč kot gostač pri bogatem gospodarji; toda ni vselej varno, s takimi gospodi sosedovati. Ako se pa vendar le mora dela lotiti, berž je gotov z njim, ter pušča vse druge skerbí samici, ktera tukaj še ni oproščena ali emancipirana, in s ktero prej ko s sužnjo kakor z družico ravná.

Če je ravno neték, ki nikoli sit ni, vendar mu celó nič skerbi ni za vsakdanji živež. Prelén, da bi si sam živež pridobival, žanje povsod, kjer ni sejal. Na žitnem polji, na kozolcih in v skednji je njegova miza vedno pogrnjena, in dokler ima ratar le zernice še na polji ali na dvorišču, se tudi vrabc preživljuje. On in sternad — njegov stric — vedno sta zvesta nepovabljená gosta pri ratarji, katerih se mu ni moč iznebiti. Vrabc ozobava perve češnje na drevesu in zadnje popaberkva. Pri vsem tem je pa še žaba izbirčen, da nikdo tako. Nobenega grojzda ne bo popolnoma ozobal, več léta od grojzda k grojzdu in si naj lepše jagode izbera; na stročje naj raje hodi, dokler je še mehko, in na klasje, dokler je mlečno.

Pozimi pa mu te gostije preminejo, in tedaj upokojí svoj gladni želodec s čimur koli, prebira v smeteh in po gnojnišču vsake drobtine in luščine, obskakuje konjske obroke, loví pajke in druge žižce in posebno spomladi, dokler še žito ni šlo v klasje, in dokler svoje mlade pita, pobira gosence po drevji, s čimur vsaj nekoličkaj škodo povračuje, ktero sicer dela na polji. Viditi je, kako koristna ptica bi mogel biti, ko bi hotel dobro storiti in vsaj poleti s samimi žižci zadovoljen biti. Toda žitno zernje mu gré čez vse. Za ratarjem poskakuje na polji, priskakluje k mlatiču na gumno, za hlapcem priletava v stajo, celó v čumnate priletava, vse pretakne in preverta in kjer koli kaj najde za svoj kljun, to vzame in odletí.

Da, prigodilo se je celó, da je golobičem golžun prekljuval, da bi mehkega zerna dobil iz njega. In tako ta pajdaš biva tat, razbojnik, umorivec, naklada greh na greh, in to je tek njegovega življenja. Ljudje imajo vrabca v obče za škodljivca in tatú; tudi pravijo, da je sila nagle jeze, in da ga toraj blezo večkrat mertud zadene. Res je, da pade včasí raz streho, od kerča zvit.

(Konec sledí.)

Jezikoslovne reči.

Besedi „jezar“ in „tisuč“ — in še druge števila.

(Konec.)

Morebiti bo marsikteremu naših bravcov prijetno gledati kaj več tacega priličevanja indoeuropejskih jezikov; naj sledijo tedaj tukaj perve številke ali številne besede indoeuropejskih jezikov, sanskritskega, perzijskega z armenskim, gerškega, latinskega z arbanaškim, litvanskega, staro- in novo-slovenskega, gotiškega in nemškega. Vsi jeziki so pisani za ložjega branja voljo bolj po slovenskem pravo-

Živinozdravilstvo.

Znano je, da večkrat krave požrejo kako šivanko, kak žebelj ali kakošno drugo oestro stvar. Naj je to ali uno, pred ali poznej je vselej nevarno za živino. Skozi drugi želodec (avbico) se namreč šivanka ali druga ostrja stvar prebode v preponko in skozi preponko se celó vbode v serce. Dokler je po šivanki serce le vbodeno ali nabodeno, še ostane živina pri življenji, — kadar pa šivanka serce prebode, to je, da naredi luknjico v eno ali drugo serčno duplino, takrat pa je mahoma po živini. Malin življenja se ustavi. Spoznati: kdaj ima živina kaj takega nadležnega v želodcu, je zlo težko, ker znamenja te bolezni niso tako določene, da bi zdravnik večidel za gotovo mogel reči: živina ima šivanko, žebelj ali kaj drugega ojestrega v sebi.

Belgijanski živinozdravnik Tivaert, ki je imel večkrat priložnost tako bolno živino viditi in je natančno zapazoval znamenja te bolezni, jih popisuje takole:

Brez znanega posebnega vzroka ne je živina tako rada, kakor pred; tudi prežvekovanje se ustavlja včasih; potem pa spet začne raje jesti in tudi prežvekuje; tako se to večkrat preminja, da danes rada je, jutro pa spet ne; če se ji dá kaka sol ali kako drugo dristilo, da se živina očisti, začne spet raje jesti, alkmalo spet noče; — v tem krava čedalje manj molze; — nektera večidel le leži in stoka, nektera pa večidel le stoji in tudi včasih postoka; iz oči ji tekó solzé; pritakne se merzlica z vročnico, ktera prejenjuje, pa se poredoma ponavlja. — V taci okoljsinah, svetuje Tivaert, ni nič boljšega storiti, kakor kravo zaklati, da se še meso k pridu oberne; saj ni mogoče je ozdraviti.

V r a b e c.

(Konec.)

Ako se vrabec kje ugnjezdí, ne bo ga ne sila ne lest prepodila odondod. Ne občuje se zastonj s človekom; naučil se je od njega zvižčnosti in navzel se derzovitih misel; zakaj tudi med pticami ima slab izgled več naslednikov, kakor dober. Kdor hoče vrabca vjeti, mora zgodaj vstati! Dečkov se varuje in ogiblje, kjer koli jih vidi; in komaj se kdo po kamnu ali grudi zgane, že je vrabec smuk čez verh.

Kar strašila zadeva, vrabec ni le zgolj dvomljivec, marveč je popolna nevéra; s prevzetno serboritostjo se vsede na nos ali raztegnjeno ramo strašila, ki je postavljeno za varstvo poljskega sadeža. V njegovi senci se nalašč naj raji gosti; ravno ondi naj bolj krade in pleni, in to tim varneje, čim bolj se druge ptice bojé taci strašil. Je li srečno ušel zernom puške ali razpeti mreži, tedaj remtetuje in čimčaruje zasmehljivo, in cela neposajena tropa se nespretnemu lovcu posmehuje iz svojega zavetja.

In kako enomeren, neprijeten je glas vrabčji! V celi babilonski zmesi ptičjih glasov se malo zvukov nahaja, da bi bili tako nemili in neprijetni, kakor jih je v njegovem enomernem narečji. Cela potepušja podlost se pokazuje v njegovih zvukih. Vrabcu pa se dozdeva, da je to prekrasno petje, in on nikogar rajši ne posluša, ko samega sebe; neprestanoma goni in opetuje svoj „čim, čim! rara! štillip! štillip!“ in ravno tedaj naj glasneje, kader se sladki pev slavčika naj mileje razlega. To je pač znamenje plebejske misli!

Kdo se bo še čudil: da v njegovi hiši ni mira ne ljubezni? V njegovem domačem življenji — ako se more še od domačega življenja govoriti, ker se vedno potépa — vlada zavist, prevara in zlobija; druží se le za to, da lože zvižaje uganja, v žlahti pa in domačem življenji družega

ne počenja ko ravs in kavs. Le malokdaj se ugnjezdí vrabec z vljudnejo mislijo na omreženem oknicu ubozega vjetnika ter mu ščebeče o nadi in utehi, ali v gostivši se pod streho zapuščene cerkvice zahvaluje Stvarnika, da celó vrabca raz streho pasti ne dá brez svoje svete volje.

Tri četertine leta živí vrabec v obilji. Po vertih, po travnicah in sadunosnikih se klati in pleni; jasne dni poletja in jeseni preživuje zgolj na polji, in obletuje v veseilih tropah snope in stavke.

Je pa poslednji snop odpeljan in se je po polji in po vertih pustota razgernila in le tropiči vran, kavk in senic tje kaj še zahajajo, tedaj se umakne on v svoje zimsko domovališče, na ulice in vaške ledine, na dvore in staje, in tedaj počenja svoj žalostni post. Serboriti ustež umolkne, mraz in glad, ta naj hujša gosta, pritiskata na nj ter mu vso razujzdanost iz glave izbijeta. Tedaj sedí skerčen v krogu svojih lačnih bratov; vés razmeršen, z glavo med pleči, in le njegov umazani kljun in černo oko mu virita iz kožuha. Sicer, kader hudo mēsti začne, si poišče kako zavetje za dimnikom, in kader strehe mraza pokajo, poseda po strehah proti soncu, ali klaverno kljuje na zamerzjeno okno za miloščino.

Kakor hitro pa se spomladno sončice zasmaja in sneg po strehah kopneti začinja, hej! kako se berž probudí sopet v njem lahkoumna misel; zasmehovavni krik in bujno poletavanje se spet začinja, — vrabec je iznova stari potepin.

Postni čas je minul in veselo brezskerbno življenje sopet nastaja; spomlad povsod spet razklada svoje čuda in huda zima je prestana, — povsod mu je dobri Oče iznova mizo pogernil!

In tako tudi mi spomladi glas tega dangubeža v zboru spomladne ptičje muzike pozdravljamo; saj je vendar to tudi glas, ki končno slavi svojega Stvarnika, in toraj mu tudi mi ne zamerjmo njegovega lazarostva, ker tudi med ptiči mora imeti, kakor med nami, gospóde in proletarcev.

In on je, če to v obče vzamemo, tudi k temu ustvarjen; in verh tega je on edina ptica, ki nas v mestih spominja na vesele družbe selskih ptičev, in nam tudi še nekatere dobre službe skazuje v tem, da nam pokončuje črve in mergolince, ki nam objedajo sadno drevje. Za to dobro, ki ga nam skazuje, mu moramo hvalo vediti in mu privošiti tiste zernja, ki nam jih čez leto pozoblje, da nas saj v svojem „čim, čim, rara“ očitoval ne bo, da je človek še huji lakomnež kakor on!

Starozgodovinski pomenki.

O imenih „Svduccius“ in „Svduccia“.

Razložil Davorin Terstenjak.

Na rimskih spomenkih, kateri se nahajajo na Štajarskem in Koroškem, se večkrat berejo imena „Antestius“, „Antestia“, „Antistia“, „Antestatus“. Na drugih pa so imena „Svduccius“, „Svduccius“, „Svduccia“¹⁾.

Že na drugem mestu sem rekel, da so imena „Antestius“, „Antestia“, „Antistia“, „Antestatus“ prestavki slovenskih imen „Svduccius“, „Svduccius“, „Svduccia“, to je, Svduč, Sveduč, Svduča, Sveduča, Svadok, Svedok, Svduča od glagola svedočiti (pričati). Ali ima to ime mitologiško podval, mi ni znano; v indijski mitologiji se sicer nahaja priime Brama-ta Karmasakši, operum testis, vendar nočem terditi, da ime Svduccius je po tem priimenu nastalo. Najprej moram opomniti, da naj se nikdo ne spodtikuje nad obliko „Svduccia“, „Svduccius“ namesto „Svedoccia“, „Svedoccius“. Ko so se te imena pisale, ni bilo „slovniške sodnije“, tudi ne kritičnih gramatikarjev, temoč pisalo se je, kakor se je govorilo. Da se pa še glasnik e kot *a*, in o kot *u* dan današnji iz-

¹⁾ Ankershofen „Handbuch der Gesch. des Herzogthums Kärnten“ V. Heft, str. 622 in 627.